

2022 рік

Цивільна безпека та підготовка до надзвичайних ситуацій

Методичні
рекомендації для
вчителів і вчительок
5–9 класів

Уже сотні українських дітей стали жертвами російської агресії в Україні. Тому навички реагування на надзвичайні ситуації, правила поведіння у таких ситуаціях та базові знання з основ цивільної безпеки – надзвичайно важливі. Вони зможуть убезпечити життя та здоров'я дітей і під час війни, і за мирного часу.

Для підготовки дітей до ймовірних ризиків Фонд Східна Європа спільно з Державною службою з надзвичайних ситуацій розробив онлайн-курс «Цивільна безпека та підготовка до надзвичайних ситуацій» для учнів 5–9 класів.

Щоб органічно «вписати» його у навчальний процес, ми підготували методичні рекомендації для освітян.

Вони містять основну інформацію про онлайн-курс та поради, як його використовувати у навчальному процесі, додаткові матеріали до кожної серії, а також – практичні завдання і тести для самоперевірки та закріплення знань.

«Методичні рекомендації для вчителів та вчительок 5–9 класів» допоможуть зробити уроки з основ безпеки життя ефективнішими та актуальнішими. Цікавий формат курсу – поєднання елементів комп'ютерної гри Minecraft із навчальним матеріалом – сприятиме більшому зацікавленню дітей.

Методику підготувала Каріна Кальник, освітня консультантка, експертка з громадянської освіти.

Погоджено Державною службою з надзвичайних ситуацій України.

Методичні рекомендації створені Фондом Східна Європа в межах Програми «Онлайн-заняття з безпеки для дітей», яка стала можливою завдяки Агентству США з міжнародного розвитку (USAID) та щирій підтримці американського народу через Проєкт USAID «ГОВЕРЛА». Зміст цих методичних рекомендацій не обов'язково відображає погляди USAID та Уряду США.

ЗМІСТ

3 Онлайн-курс «Цивільна безпека та підготовка до надзвичайних ситуацій» для школярів та школярок

- 4 Цілі курсу
- 5 Теми курсу
- 5 Структура курсу

6 Використання онлайн-курсу «Цивільна безпека та підготовка до надзвичайних ситуацій» у навчальному процесі

- 6 Рекомендації з використання курсу в навчальному процесі

7 Матеріали онлайн-курсу «Цивільна безпека та підготовка до надзвичайних ситуацій»

- 7 Тема №1: «Що таке надзвичайна ситуація»
- 8 Тема №2: «Вибухонебезпечні предмети»
- 8 Тема №3: «Сезонні небезпеки на водоймах»
- 9 Тема №4: «Сезонні небезпеки в горах»
- 9 Тема №5: «Пожежі»
- 10 Тема №6: «Укриття»
- 10 Тема №7: «Побутові надзвичайні ситуації»
- 10 Тема №8: «Обвал будівель»
- 11 Тема №9: «Радіаційний, біологічний, хімічний захист»
- 11 Фінальний тест за всіма темами

15 Урок із мінної безпеки

ОНЛАЙН-КУРС «ЦИВІЛЬНА БЕЗПЕКА ТА ПІДГОТОВКА ДО НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЙ» ДЛЯ ШКОЛЯРІВ ТА ШКОЛЯРОК

Онлайн-курс «Цивільна безпека та підготовка до надзвичайних ситуацій» є основним навчальним матеріалом із теми. Курс побудований на компетентнісному підході, за якого у слухачів/-ок формуються не тільки нові знання про надзвичайні ситуації, а й практичні навички та ціннісні установки, необхідні їм для вживання дій у разі потрапляння у надзвичайну ситуацію чи недопущення потрапляння у надзвичайну ситуацію. Формат курсу, запропоновані теми, форми практичних завдань та оцінювання враховують вікові та інші особливості його слухачів/-ок. Передбачається, що в результаті успішного проходження курсів слухачі/-ки отримують сертифікат.

Цілі курсу

Знання	Вміння/Навички	Цінності/Ставлення
<i>Ознайомити учнів/-ениць із видами надзвичайних ситуацій, які можуть з ними трапитися, в тому числі й через російське воєнне вторгнення.</i>	<i>Навчити учнів/-ениць, як не допустити потрапляння у надзвичайну ситуацію та як діяти в тій чи іншій надзвичайній ситуації, щоб уберегти життя і здоров'я своє та близьких.</i>	<i>Сформувати довіру до правил безпеки та поведіння у надзвичайних ситуаціях, а також усвідомлення їх цінності в контексті збереження життя і здоров'я.</i>

Теми курсу

1. Що таке надзвичайна ситуація?
2. Вибухонебезпечні предмети
3. Сезонні небезпеки на водоймах
4. Сезонні небезпеки в горах
5. Пожежі
6. Укриття
7. Побутові надзвичайні ситуації
8. Обвал будівель
9. Радіаційний, біологічний, хімічний захист

Структура курсу

Курс складається з дев'яти навчальних модулів. Кожен із них практично орієнтований і спрямований на формування знань і навичок, необхідних дітям для уникнення потрапляння у надзвичайні ситуації, або правильної поведінки у них.

Кожен модуль складається з:

- *тематичного відео* (3–5 хв.), яке окреслює основну теоретичну інформацію з теми модуля, пояснює практичне значення теми, містить приклади із життя. Відео розроблені у форматі гри Minecraft, де персонажі стикаються з тими чи іншими надзвичайними ситуаціями і вчать з ними справлятися
- *тесту самоперевірки* (1–2 запитання), метою якого є допомогти слухачу/-ці закріпити опанований матеріал
- *практичного завдання*, метою якого є осмислити і закріпити пройдений матеріал, розвинути практичні навички; має різні форми (обговорення запропонованого питання з іншими слухачами/-ками курсу, проведення дослідження, практика користування конкретним правилом тощо)
- *додаткових джерел із теми* для більш поглибленого опанування теми

Курс передбачає вихідне оцінювання за ключовими темами:

- 15 закритих запитань
- формат – тест, у якому слухачі/-ки мають обрати правильну відповідь з-поміж запропонованих варіантів
- мета – оцінка знань слухачів/-ок і рівня засвоєння ними матеріалу після проходження курсу

Використання онлайн-курсу «Цивільна безпека та підготовка до надзвичайних ситуацій» у навчальному процесі

У навчальному процесі курс можна використовувати як:

- повноцінний незалежний навчальний матеріал: учні/-ениці можуть проходити його самостійно;
- допоміжний навчальний матеріал для проведення позакласних уроків. Частина курсу (відео, практичні завдання тощо) можна використовувати під час позакласних уроків у школі.

Рекомендації з використання курсу в навчальному процесі

Як незалежний матеріал. Учні/-ениці можуть вивчати курс вдома самостійно. Однак рекомендується проінформувати про це батьків і заохотити їх проходити курс разом із дітьми. Хоча цільовою аудиторією курсу є школярі/-ки, матеріал є актуальним і для дорослої аудиторії.

Як допоміжний матеріал для проведення позакласних уроків. Якщо навчальний процес у вашій школі дозволяє це зробити, матеріал курсу можна використовувати безпосередньо на уроках у школі. Для цього можна скористатися такими опціями:

Опція 1. На уроці у школі учні/-ениці разом з учителем/-ькою переглядають відео одного модуля. Після цього вчитель організує обговорення запропонованих у курсі за темою модуля питань і виконання практичних завдань. І так – за кожним модулем курсу.

Опція 2. Учні/-ениці самостійно вдома переглядають відео одного модуля, а вчитель/-ка на уроці у школі організує обговорення запропонованих у курсі за темою модуля питань та виконання практичних завдань. І так – за кожним модулем курсу.

МАТЕРІАЛИ ОНЛАЙН-КУРСУ «ЦИВІЛЬНА БЕЗПЕКА ТА ПІДГОТОВКА ДО НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЙ»

Тема №1: «Що таке надзвичайна ситуація»

Тест для самоперевірки:

- 1. *Надзвичайна ситуація – це обстановка на певній території, де звичне нормальне життя людей порушене. Чим може бути спричинена надзвичайна ситуація?***
 - А. Промисловістю чи діяльністю людини
 - Б. Природними явищами
 - В. Военними діями
 - Г. Політичними мотивами
 - Г. Усі відповіді правильні (правильна відповідь)**
- 2. *Чим відрізняється надзвичайний стан від надзвичайної ситуації?***
 - А. Надзвичайна ситуація загрожує життю чи здоров'ю людини, а надзвичайний стан – ні
 - Б. Під час надзвичайного стану людям можуть заборонити виходити на вулицю, а під час надзвичайної ситуації – ні (правильна відповідь)**
 - В. Немає різниці

Практичне завдання / Питання до обговорення:

Пригадайте, в яких надзвичайних ситуаціях ти вже опинявся/-лася? Яких дій вживав/-ла, щоб усунути її? Як твої знання з цієї теми допомогли тобі впоратися із ситуацією?

Тема №2: «Вибухонебезпечні предмети»

Тест для самоперевірки:

1. *На якій із цих картинок людина стоїть на безпечній відстані від вибухонебезпечного предмету?*

А.

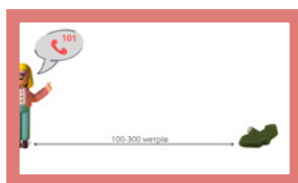
Б.

В.

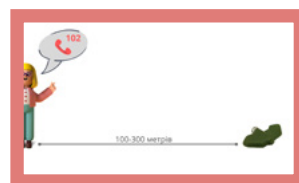
(правильна відповідь)

2. *На яких із цих картинок людина телефонує за правильним номером? (Оберіть усі правильні варіанти).*

А.

(правильна відповідь)

Б.

(правильна відповідь)

В.

Практичне завдання / Питання до обговорення:

Ідучи вулицею, парком чи лісом, ми бачимо навколо безліч предметів. Як зрозуміти, що перед тобою – вибухонебезпечний предмет? На що він схожий, які має ознаки?

Тема №3: «Сезонні небезпеки на водоймах»

Тест для самоперевірки:

1. *На картинках зображені різні водойми. У яких з них безпечно купатися влітку та на які безпечно виходити взимку? (Оберіть усі правильні варіанти)*

А.

(правильна відповідь)

Б.

В.

Г.
(правильна відповідь)

Г.

Д.

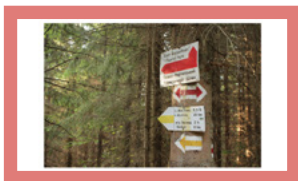
Практичне завдання / Питання до обговорення:

У яких парках чи лісах дозволено гуляти у твоєму місті? У яких водоймах дозволено купатися? Знайди цю інформацію на сайтах місцевих органів влади.

Тема №4: «Сезонні небезпеки в горах»

Тест для самоперевірки:

1. **На яких картинках зображені позначки маршрутів у горах? (Оберіть усі правильні варіанти).**

А.
(правильна відповідь)

Б.

В.
(правильна відповідь)

Г.
(правильна відповідь)

Практичне завдання / Питання до обговорення:

Ви з батьками збираєтеся в похід горами, і ти вже знаєш, що із собою обов'язково потрібно взяти аптечку. Що ви в неї покладете?

Тема №5: «Пожежі»

Тест для самоперевірки:

1. **Які з цих предметів не можна залишати увімкненими в електромережу, коли йдеш із дому? (Оберіть усі правильні варіанти).**

- А. 1 (бойлер) (правильна відповідь)
Б. 2 (холодильник)
В. 3 (електрочайник) (правильна відповідь)
Г. 4 (електроплита) (правильна відповідь)
Ґ. 5 (телевізор) (правильна відповідь)
Д. 6 (лампа) (правильна відповідь)

Тема №6: «Укриття»

Тест для самоперевірки:

1. **Які з цих місць є укриттями, в яких можна ховатися у разі повітряної тривоги? (Оберіть усі правильні варіанти).**

- А. Підземний перехід (правильна відповідь)**
- Б. Наземне паркування для автомобілів
- В. Приміщення кав'ярні чи магазину
- Г. Станція метрополітену (правильна відповідь)**
- Ґ. Спеціально облаштоване сховище (правильна відповідь)**
- Д. Підвал будинку (правильна відповідь)

Практичне завдання / Питання до обговорення:

Через небезпеку обстрілів багато людей в Україні змушені переховуватися в укриттях, проте не всі з них знають про правила перебування в укриттях. Як би ти пояснив/-ла іншим людям, які існують правила перебування в укриттях і навіщо їх дотримуватися?

Тема №7: «Побутові надзвичайні ситуації»

Тест для самоперевірки:

1. **Посьднай назви екстрених служб і номери телефонів, за якими до них можна додзвонитися.**

101	аварійна служба газу
102	поліція
103	швидка допомога
104	служба порятунку

101	служба порятунку
102	поліція
103	швидка допомога
104	аварійна служба газу

(правильний порядок)

Практичне завдання / Питання до обговорення:

Пройди своєю квартирою чи будинком і візуально перевір, чи є в тебе несправні електроприлади.

Тема №8: «Обвал будівель»

Тест для самоперевірки:

1. **Як найкраще залишати будівлю, яка може обвалитися?**
- А. Спуститися на вулицю сходами, не утворюючи тисняви з іншими людьми (правильна відповідь)**
 - Б. Спуститися вниз ліфтом, щоб вийти з будівлі якнайшвидше
 - В. Вистрибнути з вікна, щоб залишити будівлю якнайшвидше

Тема №9: «Радіаційний, біологічний, хімічний захист»

Тест самоперевірки:

1. **Як дізнатися, що трапилося біологічне забруднення?**
А. Повітря стало більш запиленим (правильна відповідь)
Б. Дощові краплі змінили колір
В. Комахи і гризуни, нехарактерні для цієї пори року, скупчуються в одній місцевості (правильна відповідь)
Г. На землі з'явилися речовини, схожі на порошок (правильна відповідь)

Фінальний тест за всіма темами:

1. **Надзвичайна ситуація – це обстановка на певній території, де звичне нормальне життя людей порушене. Які ситуації, з-поміж перелічених, є надзвичайними? (Оберіть усі правильні варіанти)**
А. У сусідньому будинку сталася пожежа (правильна відповідь)
Б. Батьки насварили тебе за погану оцінку в школі
В. Пролунав сигнал повітряної тривоги, і ти почув/-ла вибух (правильна відповідь)
Г. Немає правильної відповіді
2. **На яких із цих картинок зображені вибухонебезпечні предмети? (Оберіть усі правильні варіанти)**

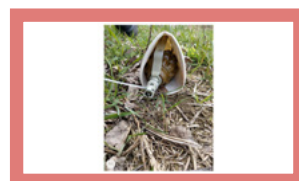
А.
(правильна відповідь)

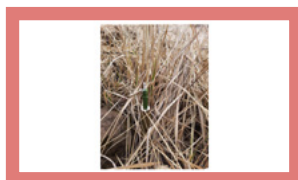
Б.

В.

Г.
(правильна відповідь)

Г.
(правильна відповідь)

Д.

Е.
(правильна відповідь)

3. **Які регіони України є безпечними, і в них не можна натрапити на заміновані об'єкти?**
А. Київська, Харківська, Донецька, Луганська, Одеська, Миколаївська області
Б. Волинська, Львівська, Вінницька, Черкаська, Полтавська області
В. Немає правильної відповіді, бо усі регіони є безпечними
Г. Немає правильної відповіді, бо усі регіони є небезпечними (правильна відповідь)

4. **Яких дій потрібно вжити, якщо натрапив/-ла на підозрілий або вибухонебезпечний предмет? (Оберіть усі правильні варіанти).**
- А. Зупинитися і роздивитися, чи є поблизу інша небезпека (правильна відповідь)
 - Б. Спробувати знешкодити предмет, щоб він не завдав шкоди людям
 - В. Засипати предмет землею чи накрити сумкою/портфелем
 - Г. Відійти від предмету на безпечну відстань у будь-якому напрямку
 - Ґ. Відійти від предмету на 100-300 метрів тим самим шляхом, яким прийшов/-ла (правильна відповідь)
 - Д. Покликати друзів і показати їм предмет
 - Е. Зателефонувати до 101 або 102 і повідомити їм про знахідку (правильна відповідь)
 - Є. Дочекатися приїзду спеціалістів (правильна відповідь)
 - Ж. Забрати собі частинку предмету на пам'ять
5. **Яких дій потрібно вживати, щоб перебування на водоймах влітку було безпечним? (Оберіть усі правильні варіанти).**
- А. Купатися там, де є облаштований пляж (правильна відповідь)
 - Б. Запливати за буйки
 - В. Допливати до найглибшого місця у водоймі
 - Г. Купатися у водоймах, в яких не заборонено купатися (правильна відповідь)
 - Ґ. Стрибати у хвилі під час шторму
 - Д. Купатися в кепці, коли пече сонце (правильна відповідь)
6. **Надворі – 27 лютого. Зима була холодною. До 10 лютого температура повітря коливалася між -12°C і -17°C , тож озеро біля дому міцно замерзло. Останній тиждень температура нагрілася, і лід на озері в деяких місцях почав танути. Як безпечно вийти на лід у цій ситуації?**
- А. Знайти дошку, що вмерзла в лід, і вийти по ній
 - Б. Вийти з другом і попросити, щоб він тримав за руку
 - В. Постукати ногою в різні місця і визначити, де лід найміцніший
 - Г. У цій ситуації виходити на лід не можна (правильна відповідь)
7. **Яких дій потрібно вживати, щоб прогулянка горами була безпечною? (Оберіть усі правильні варіанти).**
- А. Перед походом повідомити місцевих рятувальників про свій маршрут (правильна відповідь)
 - Б. Іти в гори разом із дорослими (правильна відповідь)
 - В. Іти в гори за будь-якої погоди
 - Г. Прокладати свій маршрут через високі трави і зарості жерепу (гірської сосни)
 - Ґ. Дивитися під ноги, щоб не натрапити на гадюку (правильна відповідь)
 - Д. Пити воду, яку принесли із собою (правильна відповідь)
 - Е. Готувати на вогні гриби, які знайдете дорогою
8. **На фото зображена частина гірського маршруту в Карпатах. В яких місцях на цьому маршруті фотографуватися небезпечно? (Оберіть усі правильні варіанти).**

- А. 1 (правильна відповідь)
- Б. 2
- В. 3 (правильна відповідь)
- Г. 4 (правильна відповідь)

9. **Яких дій потрібно вжити, якщо ти відчув/-ла запах диму із сусідньої кімнати? (Оберть усі правильні варіанти).**

- А. Скотитися на підлогу, щоб не дихати димом, який здійнявся вгору (правильна відповідь)
- Б. Відкрити двері та вікна, щоб не задихнутися
- Б. Зателефонувати у 101 і повідомити адресу, де сталася пожежа (правильна відповідь)
- В. Закрити обличчя (ніс і рот) вологою тканиною, щоб не дихати димом (правильна відповідь)
- Г. Залишатися в кімнаті, поки не приїдуть пожежники
- Г. Пересуваючись підлогою, покинути квартиру (правильна відповідь)

10. **Скільки часу потрібно перебувати в укритті під час повітряної тривоги? (Оберть усі правильні варіанти).**

- А. 1 годину
- Б. 3 години
- В. Допоки у спеціальному додатку на телефоні не прийде сповіщення про відбій повітряної тривоги (правильна відповідь)
- Г. Допоки в офіційному каналі місцевого органу влади в Telegram не прийде сповіщення про відбій повітряної тривоги (правильна відповідь)
- Г. Допоки сповіщення про відбій повітряної тривоги оголосять по радіо (правильна відповідь)

11. **Чи можна відкривати вікна, якщо відчув/-ла запах газу?**

- А. Так, бо тоді газ швидше вивітриться (правильна відповідь)
- Б. Ні, бо повітря з вулиці може спричинити пожежу

12. **Якими з цих предметів користуватися безпечно? (Оберть усі правильні варіанти).**

А.
(правильна відповідь)

Б.
(правильна відповідь)

В.

Г.

Г.

Д.

13. **Що потрібно робити людині, яка опинилася під завалами будівлі?**

- А. Голосно кликати на допомогу і чекати, поки рятувальники розберуть завал
- Б. Спробувати вивільнитися з-під завалу, не зачіпаючи місць, на яких все тримається
- В. У разі потреби надати собі першу допомогу (зупинити кровотечу, зафіксувати зламану кінцівку)
- Г. Усі варіанти правильні (правильна відповідь)

- 14. Яких дій потрібно вживати, щоб вберегтися від радіаційного, хімічного чи біологічного забруднення? (Оберіть усі правильні варіанти).**
- А. Вийти на вулицю для визначення місця забруднення
 - Б. Щільно зачинити вікна, двері, каналізаційні канали та інші отвори у квартирі, щоб забруднення не потрапило у квартиру (правильна відповідь)
 - В. Пити тільки ту воду, яка була підготовлена до того, як відбулося забруднення (правильна відповідь)
 - Г. Одягнутися таким чином, щоб тіло було максимально закрите (правильна відповідь)
 - Ґ. Евакуюватися із зони ураження в разі потреби (правильна відповідь)
- 15. Навіщо дотримуватися правил безпеки, коли потрапив/-ла у надзвичайну ситуацію? (Оберіть усі правильні варіанти).**
- А. Бо так я матиму більше шансів залишитися живим/-ою і неушкодженим/-ою (правильна відповідь)
 - Б. Бо так роблять мої друзі
 - В. Бо так я зможу допомогти іншим людям, які потрапили у надзвичайну ситуацію (правильна відповідь)

УРОК ІЗ МІННОЇ БЕЗПЕКИ

Фонд Східна Європа спільно з Державною службою з надзвичайних ситуацій, окрім онлайн-курсу, розробив відеоурок «Обережно: міни» для учнів 5–9 класів та методичні рекомендації для освітян, щоб органічно «вписати» урок у навчальний процес.

Мета уроку – поінформувати дітей про ризики, пов'язані з надзвичайними ситуаціями та вибуховими предметами.

Учні та учениці дізнаються, що таке вибухонебезпечні предмети (ВНП), яких видів вони бувають. Зможуть розпізнати ВНП та зрозуміти алгоритм дій у разі їх виявлення.

Методичні рекомендації для освітян допоможуть провести урок якомога ефективніше і цікавіше. Зокрема, «Методика проведення уроку з мінної безпеки для учнів 5–9 класів» містить покроковий план уроку та поради для підготовки, вправи та завдання, які допоможуть учням засвоїти матеріал, додаткові матеріали.

Тривалість уроку – 25 хв. Урок розрахований для проведення як в офлайн-, так і онлайн-форматі.

«Методика проведення уроку з мінної безпеки для учнів 5–9 класів» і додаткові матеріали доступні за [посиланням](#).

Корисні посилання

Відеоурок з мінної безпеки: «Обережно: міни»

Онлайн-курс: «Цивільна безпека та підготовка до надзвичайних ситуацій»

Додаткові матеріали до уроку